

1 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες &
Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

A_Θ.Ε. 1 ΑΝΘΡΩΠΟΣ / ΠΡΟΣΩΠΟ

(A_ΘΕ 1.1 Αναζήτηση του Θεού, 1.2 Αυτογνωσία, 1.3 Επικοινωνία, 1.4 Ήθος, 1.5 Αγιότητα)

1.1 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (1^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
Οι μαθητές/ μαθήτριες να: <ul style="list-style-type: none"> - προσδιορίζουν τα κίνητρα της αναζήτησης του Θεού, - διερευνούν την καθολικότητα της θρησκευτικής αναζήτησης στην ιστορία του ανθρώπου, - εξετάζουν τη σύνδεση της αναζήτησης του Θεού με τη θρησκεία.	<ul style="list-style-type: none"> - Έκφραση κριτικής στάσης σε θέματα θρησκευτικής αναζήτησης και πίστης. - Αναγνώριση των κινήτρων και της καθολικότητας της πνευματικής και θρησκευτικής αναζήτησης. - Διατύπωση συλλογισμών για την ανάπτυξη της θρησκευτικότητας (σχέσης με τη θρησκεία).

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Έκφραση εμπειρίας των μαθητών/μαθητριών για την αναζήτηση.

- «Μουσική δραστηριότητα-συμπλήρωση κενών». Δίνεται Φύλλο Εργασίας με τους στίχους του Αλκίνοου Ιωαννίδη, από το τραγούδι «Ο Προσκυνητής» αφήνοντας κενά για να συμπληρώσουν τις λέξεις ακούγοντας το τραγούδι (αγάπη, έρωτας, κάποιος ταξίδι, αναζήτηση, δρόμος, ψυχή που κυλά, προσευχή). Αφού ακούσουν το τραγούδι, οι μαθητές/μαθήτριες απαντούν στις παρακάτω ερωτήσεις: 1) Τι αναζητά ο προσκυνητής; 2) Πως τα αναζητά, με ποιο τρόπο; και 3) Τι είναι η ζωή για τον προσκυνητή; Τι είναι αυτό που της δίνει νόημα;
- Εναλλακτικά:
«Ερωτήσεις σε «TPS: Think, Pair, Share (σκέψου, συζήτησε, μοιράσου)» με θέμα ένας ναυαγός σε νησί (προβολή αποσπάσματος ταινίας «Ο Ναυαγός»). Ποιες είναι οι ανάγκες του, τι αναζητάει, τι πρέπει να κάνει για να επιβιώσει;

Νοηματοδοτώντας:

Θεμελιώδη υπαρξιακά ερωτήματα και η απάντηση της θρησκείας. Διαπίστωση της καθολικότητας του θρησκευτικού φαινομένου.

- «TPSS: Think, Pair, Square, Share (σκέψου, συζήτησε ανά 2 και ανά 4, μοιράσου)». Δίνονται ή προβάλλονται εικόνες με ανθρώπους που λατρεύουν με διάφορους τρόπους τον Θεό ή εικόνες με σύγχρονους ανθρώπους που απευθύνονται στον Θεό (αθλητές/αθλήτριες, καλλιτέχνες, διανοούμενοι/διανοούμενες). Οι μαθητές/μαθήτριες εφαρμόζουν την τεχνική με βάση τις ερωτήσεις: Τι σκέφτεται, ποια αισθήματα έχει, γιατί το κάνει, πού βρίσκεται ο Θεός για αυτούς;
- Εναλλακτικά:
Με αφορμή ένα τραγούδι, π.χ. Joan Osborne, «What if God was one of us», οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν σε αυτοκόλλητα χαρτάκια μέχρι 2 ερωτήσεις προς τον Θεό. Στη συνέχεια τα κολλούν πάνω σε ένα μεγάλο χάρτινο ερωτηματικό που έχουν τοποθετήσει στον πίνακα και τα διαβάζουν. Αναστοχάζονται διαβάζοντας (μπορεί να διαβάσει δυνατά ο/η εκπαιδευτικός) τις ερωτήσεις των άλλων απαντώντας στη συνέχεια στις εξής ερωτήσεις: 1) ποια είναι τα θεμελιώδη ερωτήματα του ανθρώπου, για τα οποία όλοι αναζητούν απαντήσεις; και 2) δίνει σε αυτά απαντήσεις η θρησκεία;

Αναλύοντας:

Η ανάπτυξη της θρησκευτικότητας. Τύποι θρησκευτικότητας

- «Ομαδοσυνεργασία και «Επ' αυτού θα είχα να πω...»» Δίνονται αποσπάσματα κειμένων (Γιανναράς, Μακράκης, Lenoir) σε ομάδες και ζητείται ο παρουσιαστής/η παρουσιάστρια κάθε ομάδας να τοποθετηθεί σύντομα-ξεκινώντας «Επ' αυτού θα είχα να πω...»- σε θέματα όπως α) η καθολικότητα του φαινομένου της θρησκείας, β) πώς κρίνει τις θρησκείες ο Θεός, γ) θρησκεία και Εκκλησία. Μετά από κάθε τοποθέτηση γίνονται ερωτήσεις. Κάθε ομάδα παραδίδει γραπτά τις θέσεις της.
- Εναλλακτικά:
«Μελέτη περίπτωσης» σύγχρονων προσωπικοτήτων και του διαφορετικού πλαισίου τους σχετικά με τις θέσεις τους και για τον Θεό και τη θρησκεία (π.χ. Κατσιάρας-Βαμβουνάκη, Ντολντό-Σεβερέν).

Εφαρμόζοντας:

Τεκμηρίωση προσωπικής στάσης σε υπαρξιακά ερωτήματα με χρήση επιχειρημάτων και κατάλληλης θρησκευτικής ορολογίας.

- «Αντιγνωμίες» σε ζευγάρια ενώπιον της ολομέλειας. Κάθε μαθητής/ μαθήτρια παίρνει μία κάρτα ρόλου (π.χ. ενός πιστού χριστιανού που εκκλησιάζεται, ενός πιστού μη θρησκευόμενου κ.λπ.). Ζητείται να σκεφτούν με βάση τον ρόλο που ανέλαβαν και όσα έχουν προηγηθεί στο μάθημα και να επιχειρηματολογήσουν για το εξής θέμα: «Τι δίνει νόημα στη ζωή μου;». Αφού σκεφτούν και γράψουν για τρία λεπτά τα επιχειρήματά τους ζητείται να σηκωθούν δύο και να εκφράσουν με τη σειρά τις απόψεις τους και να διαλεχθούν κρίνοντας τις θέσεις του άλλου/της άλλης. Δίνεται συγκεκριμένος χρόνος για την αντιγνωμία του ζευγαριού και ακολουθεί συζήτηση με την ολομέλεια. Μπορεί να επαναληφθεί με άλλο ζευγάρι. Αν δεν υπάρχει χρόνος μπορεί να δημιουργηθούν από την αρχή ζευγάρια και να διαλεχθούν ταυτόχρονα. Αφού λήξει ο χρόνος ερωτώνται όλοι α) πώς ένιωσαν, β) ποια γνώμη είχε βαρύτητα και γιατί και γ) ποιο είναι το νόημα της ζωής για αυτούς/αυτές και αν επηρεάστηκαν από όσα άκουσαν και έζησαν στις «αντιγνωμίες»;

- Εναλλακτικά:
Γράφουν μια σελίδα ημερολογίου ή μία επιστολή με θέμα: «Οριακές στιγμές κι αναζητήσεις του Θεού».

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:
1. Κουίζ: Δραστηριότητα / Αντιλήψεις ανθρώπων για τον Θεό, Το ζήτημα για τον Θεό, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4493>.
2. Σταυρόλεξο: Το ζήτημα για τον Θεό, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3810>.
- Κινηματογραφικές ταινίες:
1. Ζεμέκις, Ρ. *Ο ναυαγός* (απόσπασμα)
2. Βερν, Ι. *Ροβινσώνας Κρούσος* (απόσπασμα).
- Εικόνες με θέματα αρχέγονης λατρείας, θρησκευτικής λατρείας σε διάφορες εποχές και περιοχές, σύγχρονων ανθρώπων που λατρεύουν ή απευθύνονται στον Θεό.
- Τραγούδια:
1. Α. Ιωαννίδης, «Ο προσκυνητής»
2. J. Osborne, «What if god was one of us»
3. Φίλιππος Πλιάτσικας, «Πού να πάμε;»
- Μακράκης, Μ.Κ. (1999). *Ψυχολογία της θρησκείας*, Αθήνα: Αρμός.
- Γιανναράς, Χ. (2006). *Ενάντια στη θρησκεία*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Lenoir, F. (2010). μτφρ. Βαλασίδης, Αιμ., *Ο Χριστός φιλόσοφος*. Αθήνα: Πόλις.
- Ντολτό, Φ. & Σεβερέν, Ζ. (2005). μτφρ. Κούκη, Ε., *Τα Ευαγγέλια και η πίστη. Ο κίνδυνος μιας ψυχαναλυτικής ματιάς*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».
- Κατσιάρας, Α. & Βαμβουνάκη, Μ. (2008). *Όταν ο Θεός πεθαίνει. Μια συζήτηση*. Αθήνας: Αρμός.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Bloom, A. [Αντώνιος του Σουρόζ] (1990). *Μάθε να προσεύχεσαι*. Μτφρ. Ε. Γκανούρη. Αθήνα: Ακρίτας.
2. Bloom, A. [Αντώνιος του Σουρόζ] (2006). *Ο Μητροπολίτης και η άθρη: Μια συζήτηση του μητροπολίτη Αντωνίου (Bloom) με τη Μαργκανίτα Λάσκι*. Μτφρ. Χρήστος Μακρόπουλος. Αθήνα: Εν πλω.
3. Κένεθ, Κ. (2009). *Χιλιάδες μίλια προς τον τόπο της καρδιάς: Από το σκοτάδι του μίσους στον γέροντα Σωφρόνιο*. Μτφρ. Ιφικράτης Πολάλης. Αθήνα: Εν πλω.
4. Κλεμάν, Ο. (1983). *Ο άλλος Ήλιος: Πνευματική Αυτοβιογραφία*. Μτφρ. Ν. Γκατζιρούλης, Αθήνα: Σπορά.
5. Στάινχαρτ, Ν. (2007). *Το Ημερολόγιο της Ευτυχίας*. Μτφρ. Ν. Κουκοβίνος. Αθήνα: Μαΐστρος.

6. Κρασανάκης, Γ. (2004). *Ηθικές και θρησκευτικές βάσεις της ψυχικής ανάπτυξης του ανθρώπου*. Στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, ΠΤΠΕ, Ηθική και Θρησκευτική Ανάπτυξη και Αγωγή του παιδιού, Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου, 14-15 Νοεμβρ. 2003, Ρέθυμνο, σελ. 27-47.
7. Κουκουνάρας Λιάγκης, Μ. (2014). Η ανάπτυξη της θρησκευτικότητας και πίστης του παιδιού και του εφήβου. *Περιοδικό Θεολογία* τ.3, σελ. 167-213
8. Θερμός, π. Β. (2006). *Εφηβική ταυτότητα και θρησκευτικότητα*. Στο Θερμός. π.Β. Εκκλησία και Νέοι χωρίς Αερόσακο. Αθήνα: Μαΐστρος, σελ. 15-29.

1.2 ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ (2^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν την αυτογνωσία με τη γνώση του άλλου, του κόσμου, και του Θεού, - εξετάζουν τη σημασία της αυτογνωσίας στη σχέση με τον άλλο και τον Θεό. 	<p>Σύνδεση θρησκευτικότητας και πίστης με τον εαυτό και την αυτογνωσία. Ανάλυση της σημασίας της αυτογνωσίας για τη σχέση με τον εαυτό, τον άλλο, τον Θεό.</p>

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Δρόμοι που οδηγούν στην αυτογνωσία και σύνδεσή της με τη γνώση του άλλου.

- «Ομαδοσυνεργασία – TTPS: Think, Timed Pair, Share (σκέψου, συζήτησε ισότιμα, μοιράσου)»: Σε ένα χαρτί ο καθένας/η καθεμία γράφει το όνομά του/της και πέντε προτερήματά του/της. Μετά το δίνει στον διπλανό του/στη διπλανή της, στον επόμενο/στην επόμενη κ.ο.κ., μέχρι να συμπληρωθούν, επιπλέον, πέντε ακόμη προτερήματα αυτού του παιδιού. Έτσι γράφουν όλοι κάτι καλό για τον εαυτό τους και για τα μέλη της ομάδας τους και οικοδομούν αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση.
- Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία- Σκέψου, Γράψε, Συζήτησε, Μοιράσου(TWSS)». Ζητείται από τους μαθητές/ τις μαθήτριες να σκεφτούν μέχρι οκτώ πρόσωπα τα οποία είναι σημαντικά στη ζωή τους. Στη συνέχεια σε μία κόλλα χαρτιού σχηματίζουν ομόκεντρες ακτίνες διαφορετικού μήκους. Στην άκρη κάθε ακτίνας γράφουν ένα από τα παραπάνω πρόσωπα. Όσο πιο κοντά βρίσκεται μία ακτίνα στο κέντρο τόσο πιο σημαντικό είναι το συγκεκριμένο πρόσωπο. Όλοι/ όλες συμπληρώνουν το σχήμα και χωρίζονται σε υποομάδες των 4 ή 3 και κάθε μαθητής/ μαθήτρια σχολιάζει σε συγκεκριμένο χρόνο τις επιλογές του/ της. Ακολουθεί αναστοχασμός στην ολομέλεια με θέμα: Γνωρίζω τον εαυτό μου μέσα από τους άλλους (Προτείνονται οι ερωτήσεις: Πόσο δύσκολη ήταν η επιλογή των προσώπων και τοποθέτησή τους στις διαφορετικές ακτίνες; Υπήρξε κάποιος/ κάποια που έγραψε λιγότερα πρόσωπα; Τα πρόσωπα προέρχονται από την οικογένεια, το φιλικό περιβάλλον, το σχολείο; Υπήρξε κάποιος/ κάποια που επέλεξε πρόσωπα που δεν

ζουν ή τον Θεό; Πόσο βοηθούν αυτά τα πρόσωπα να γνωρίσουν τον εαυτό τους; Μπορεί στο μέλλον να προκληθεί αλλαγή στα πρόσωπα ή στις θέσεις και γιατί;)

Νοηματοδοτώντας:

Δρόμοι αυτογνωσίας και θεογνωσίας (π.χ. λογική, αισθήσεις, βιώματα).

- «Καθοδηγούμενος διάλογος» με αφορμή ένα απόσπασμα από την ταινία «Forest Gump», όπου ο ανάπηρος φίλος ανεβασμένος στο κατάρτι μαλώνει και προκαλεί τον Θεό και στο τέλος συμφιλιώνεται με τον Θεό, τους άλλους και αποδέχεται τον εαυτό του. Πώς αλλάζει κανείς μετά από μεγάλες τομές στη ζωή ή με τη συνάντηση με τον Θεό;
- Εναλλακτικά:
- «Ομαδοσυνεργασία»: Κάθε ομάδα επεξεργάζεται με φύλλο εργασίας το ποίημα του Ντήτριχ Μπρονχέφερ «Ποιος είμαι εγώ;» (Σύναξη, 106, σσ. 78-79) με θεματικούς άξονες τα ερωτήματα και τα όρια της αυτογνωσίας και της γνώσης του κόσμου. Εναλλακτικά μπορεί να γίνει φωναχτή ανάγνωση του ποιήματος και «Καθοδηγούμενος διάλογος»-«Στοχασμός με ερωτήσεις».

Αναλύοντας:

Η συμβολή της θρησκείας στην αυτογνωσία και στη γνώση του κόσμου.

- «Ανακριτική καρέκλα»: Απόστολος Παύλος (μετά τη συνάντησή του με τον Χριστό, στον δρόμο για τη Δαμασκό). Με βάση τη διήγηση (Πραξ 9,1-19) στην οποία τονίζονται οι στίχοι 1-9, αποσπάσματα κειμένων σχετικά με τη μεταστροφή του Παύλου (π.χ. Γοντικάρη) και έργα τέχνης (π.χ. Caravaggio) οι μαθητές/ μαθήτριες ετοιμάζουν ερωτήσεις για τον Παύλο σχετικά με τη μεταστροφή του, τη συνάντησή με τον Χριστό, τη γνώση του Θεού, τη σχέση με τον Θεό. Ο/Η εκπαιδευτικός με την τεχνική «Δάσκαλος σε ρόλο» απαντά στις ερωτήσεις προσφέροντας τη νέα γνώση. Εναλλακτικά μία ομάδα αναλαμβάνει τον ρόλο του Απ. Παύλου ή ζητείται από τους μαθητές/ τις μαθήτριες να αναλάβουν τον ρόλο, εφόσον θα έχουν διαβάσει το κείμενο.
- Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία»-«Κάρτες με αποφθέγματα»: Δίνονται σε ομάδες μαθητών/ μαθητριών κείμενα (π.χ. Αγ. Κύριλλος Ιεροσολύμων, Αγ. Μάξιμος ο Ομολογητής, Οσ. Νείλος ο Ασκητής, Αγ. Ισαάκ ο Σύρος, Γέρων Ιωσήφ ο Ησυχαστής κ.ά.) και τους ζητείται να γράψουν σε δύο στήλες διδασκαλίες και αλήθειες σχετικά με τη γνώση του εαυτού και τη γνώση του Θεού. Στη συνέχεια τους ζητείται να συζητήσουν και να καταλήξουν σε όσα θα μπορούσαν να είναι σημαντικά για τους ίδιους/τις ίδιες και όλους τους ανθρώπους και να ετοιμάσουν κάρτες, τις οποίες εκθέτουν και παρουσιάζουν.

Εφαρμόζοντας:

Σύνδεση της αυτογνωσίας με την κοινωνικότητα, την αγάπη και την πηγή της αγάπης (Θεός).

- «Σχολιασμός επιχειρημάτων»: Στην αριστερή στήλη του δίστηλου αναγράφονται αποσπάσματα κειμένων σε σχέση με την αυτογνωσία, την κοινωνικότητα (σχέση με τον άλλον) και τη σχέση με τον Θεό (πηγή της αγάπης) (π.χ. Ζηζιούλας, Bakhtin, Κατσιάρας+Βαμβουνάκη) και ζητείται στη δεξιά στήλη το τεκμηριωμένο σχόλιο

των μαθητών /μαθητριών με βάση όσα προηγήθηκαν στα προηγούμενα στάδια μαθήματος.

- Εναλλακτικά:
«Σιωπηρό ερέθισμα με κείμενο»: Στον πίνακα γράφουμε: «Μα όταν κανείς γνωρίζει καλά έναν άλλον, είναι σα να γνωρίζει τον εαυτό του» (Σαίξπηρ, Άμλετ, V. II. 138-140) και «Είδες τον αδελφό σου, είδες τον Θεό σου» (αββάς Απολλώς, Γεροντικόν). Ανταλλαγή και συζήτηση εντυπώσεων.

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Κείμενα βιβλικά: Πραξ 9,1-19.
- Κινηματογραφική ταινία:
1. Forrest Gump (1994- Σκηνοθεσία: R. Zemeckis)
- Ντήτριχ Μπονχέφερ «Ποιος είμαι εγώ;», Σύναξη, 106, σσ. 78-79.
- Αρχιμ. Βασιλείου Γοντικάκη, Φως Χριστού φαίνει πάσι, Ιερά Μονή Ιβήρων, σελ 27-31.
- Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής. «Κεφάλαια Περί Αγάπης, Α΄ Εκατοντάδα»: Έργα αγίου Μάξιμου, Φ. ΕΠΕ 14, σελ. 205-207.
- Αρχιμανδρ. Ευσέβιος Βίττης (2012). *Εμείς και η αγάπη μας*, , Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου Αγίου Όρους.
- *Γεροντικόν: Σταλαγματιές από την Πατερική σοφία*, Θεσσαλονίκη: Ρηγοπούλου.
- Γέρων Ιωσήφ ο ησυχαστής, *Έκφρασις Μοναχικής Εμπειρίας*, Ι.Μ. Φιλοθέου.
- Κατηχήσεις αγίου Κυρίλλου Ιεροσολύμων», Β΄ τόμος, Γ. Μαυρομάτης, σελ. 432-433
- Κατσιάρας, Α. & Βαμβουνάκη, Μ. (2008). *Όταν ο Θεός πεθαίνει. Μία συζήτηση*, Αθήνα: Αρμός σσ. 150, 127.
- Bakhtin Mikhail (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics*. μτφρ. Caryl Emerson. Minneapolis: University of Minnesota Press. σ. 287
- Μητρ. Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας (2000). Κοινωνία και ετερότητα. *Σύναξη*, τ.76, σσ. 5-15.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Rogers, C. (2006). *Η γένεση του προσώπου*. Μτφρ. Χ. Βοντά και Γ. Μουλαδούδης. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
2. Rogers, C. (2006). *Το γίνεσθαι του προσώπου*. Μτφρ. Ζ-Μ. Ρηγοπούλου. Αθήνα: Ερευνητές.
3. Αρχιμανδρ. Ρορονίς, J. (1992). *Οδός θεογνωσίας : Κεφάλαια ασκητικά και γνωσιολογικά*, Αθήνα : Γρηγόρης.
4. Γιαγκάζογλου, Σ. (2006). Πρόσωπο και ετερότητα –Δοκίμιο για μια θεολογία της ετερότητας. *Ίνδικτος*, τ.21, σσ. 87-125.
5. Επίσκοπος Πενταπόλεως, Άγιος Νεκτάριος, (2014). *Το Γνώθι Σαυτόν*, Αθήνα: Άθως.

6. Επίσκοπος Διοκλείας, Ware, K. (2013). *Το ανθρώπινο πρόσωπο ως εικόνα της Αγίας Τριάδος*. Αθήνα: Παρησία.
7. Επίσκοπος Διοκλείας, Ware, K. (2000). *Η εντός ημών βασιλεία*. Αθήνα: Ακρίτας.
8. Κορναράκης, Ι.Κ. (2010). *Ψυχοδυναμικά δρώμενα στην πορεία της αγιότητας*. Αθήνα: Τήνος
9. Κορναράκης, Κ. Ι. (2012). *Ο άνθρωπος απέναντι στην εικόνα του: Κείμενα Πατερικής Ανθρωπολογίας και Ηθικής*. Αθήνα: Αρμός.
10. Μαντζαρίδης, Γ.Ι. (1986). *Ορθόδοξη πνευματική ζωή*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
11. Παπαθανασίου, Σ. (2006), Η Ορθόδοξη παράδοση και η κατάφαση της ετερότητας. *Ίνδικτος*, τ. 21, σσ. 263-273.
12. Παπαπέτρου, Κ. Ε. (1969). *Η Αποκάλυψις του Θεού και η γνώσις αυτού*. Αθήνα
13. Παπαπέτρου, Κ. Ε. (1987). *Πίστη και Γνώση*. Αθήνα: 1987.
14. Σαμοθράκη, Ντ. (μτφ). (2012). *Το φως που ξυπνά την καρδιά : Διαλεχτές σελίδες της Φιλοκαλίας για την αυτοσυγκέντρωση, την αυτογνωσία και την νοερά προσευχή*, Αθήνα: Αρμός.

1.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ (3^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν τρόπους επικοινωνίας με τον Θεό στις χριστιανικές παραδόσεις, - αξιολογούν τις θέσεις της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης για την επικοινωνία με τον «άλλο». 	<ul style="list-style-type: none"> - Αναγνώριση τρόπων επικοινωνίας με τον Θεό. - Αξιολόγηση της Ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας για την επικοινωνία με τον «άλλο».

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Αποτύπωση εμπειριών για τη χαρά και τις δυσχέρειες της επικοινωνίας.

- «Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο»: Τραγούδι ή παραμύθι ή λογοτεχνικό αφήγημα με θέμα την επικοινωνία, τις αντιφάσεις της, τις χαρές της. Οι μαθητές/μαθήτριες μεταφέρουν τις δικές τους εμπειρίες. Συζήτηση για δυσκολίες και χαρές στην επικοινωνία.
- Εναλλακτικά:
«Ιδεοθύελλα». Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να διατυπώσουν λέξεις/φράσεις που τους έρχονται στον νου με τη λ. επικοινωνία, και να εκφράσουν το αντίθετό της.

Νοηματοδοτώντας:

Πέρασμα από τη φιλία και τη λαχτάρα συναναστροφής στη θρησκεία ως επικοινωνία με το ιερό.

- «Ακούγοντας δέκα επί δύο»: Τραγούδι (Π.χ. «Μπαγάσας», του Νικόλα Άσιμου: Σχολιασμός μιας αντισυμβατικής επικοινωνίας με τον Θεό. Ή «Το περιβόλι» του Δ. Σαββόπουλου: Η φιλία με τον Θεό).
- Εναλλακτικά:
«Κείμενο χωρίζεται σε μέρη»: Ψαλμός (π.χ. 61ος): Θλίψη από τις ανθρώπινες σχέσεις, στροφή προς τη σχέση με τον Θεό.

Αναλύοντας:

Η προσευχή, η λατρεία, η θεογνωσία και η θεολογία ως επικοινωνία στις χριστιανικές θρησκευτικές παραδόσεις.

- «Τροχιά της μάθησης»: Σταθμοί όπου οι μαθητές/μαθήτριες κυκλικά μελετούν διάφορες όψεις επικοινωνίας με τον Θεό και συμπληρώνουν ερωτήσεις σε φύλλο εργασίας: μυστικιστικά κείμενα (θείος έρωτας κ.λπ. Π.χ. Παΐσιος, Σωφρόνιος, Ιωάννης του Σταυρού, Τερέζα της Άβιλα), προσευχή (π.χ. των πατέρων της Όπτινα), πίνακας ζωγραφικής, τραγούδι (π.χ. Αλκ. Ιωαννίδης, Ν. Πορτοκάλου), ασκητισμός (Γεροντικών).
- Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία - Graffiti»: Προσφέρουμε στους μαθητές/ στις μαθήτριες διάφορες προσευχές και φωτογραφίες από διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις (προσκυνήματα, λατρευτικές συνήθειες κ.ά.). Οι μαθητές/μαθήτριες επιλέγουν όποιο υλικό θέλουν και φτιάχνουν μια αφίσα με θέμα: Επικοινωνία με τον Θεό, την οποία παρουσιάζουν εξηγώντας τις επιλογές τους και αναλύοντας με τη βοήθεια του/ της εκπαιδευτικού τη θεολογία των τρόπων επικοινωνίας με τον Θεό.

Εφαρμόζοντας:

Τρόπος ουσιαστικής επικοινωνίας: αναζητώντας ένα πρότυπο.

- «Σύνταξη σειράς θέσεων»: Οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν την επί του όρους ομιλία (ως «εγχειρίδιο διαπροσωπικής επικοινωνίας») (Μτ 5-7, αποσπάσματα) ή την (έμπρακτη/έμμεση) διδασκαλία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού με τους ανθρώπους της εποχής του (Ακανθοπούλου 2009). Στη συνέχεια, σχολιάζουν, αξιολογούν και προσθέτουν τις δικές τους θέσεις για το θέμα της διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Εναλλακτικά:
«Τα πέντε βήματα». Οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν ένα δικό τους διπλό πεντάλογο σε 2 στήλες με βήματα που σκέφτονται να ακολουθήσουν, για να βελτιώσουν την επικοινωνία τους α) με τους ανθρώπους γύρω τους, και β) με τον Θεό.

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο» / Συλλογή φωτογραφιών:
1. Ορθόδοξοι Ασκητές: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3864>.
β) Εκπαιδευτικά λογισμικά ΥΠ.Π.Ε.Θ. και εγκεκριμένα λογισμικά (<http://www.e-yliko.gr> / Εκπαιδευτικό Υλικό):

1. «Όψεις Θρησκείας»: Ασκητισμός.
  2. «Θρησκευτικά Β΄ Λυκείου», ΕΠΕΑΕΚ/έργα: Ισλάμ / Μυστικισμός.
Επί του Όρους ομιλία (Μτ κεφ. 5-7). Συγκεκριμένα προτείνονται: 5, 5-11. 22-25. 27-28. 34. 37. 39. 42. 44. 46· 6,1. 3. 6-7. 14. 17. 19. 24β. 31. 34· 7, 1-2. 12. 15. 17. 21.
- *Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι*, τ. Ε' (Πάθη και αρετές). (2010³). Θεσσαλονίκη: Ιερόν Ησυχαστήριο Μοναζουσών «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», σ. 106, 107 (θείος έρωτας). [<https://app.box.com/s/vi5x7d8pcertnk5lmd6r5b4zssbmk7i0>]
  - Σωφρόνιος, μυστική θεολογία (γενικά όπου ο λόγος για θείο έρωτα), μυστικοί άλλων δογμάτων (Ιωάννης Σταυρού, Τερέζα της Άβιλα).
  - Αγιογραφικά κείμενα (π.χ. Παραβολή Αμπελώνα, Ψαλμοί, Άσμα Ασμάτων).
  - Ύμνοι εκκλησιαστικοί για τον θείο έρωτα π.χ. Συμεών Νέος Θεολόγος.
  - Λαϊκά παραμύθια ελληνικά ή άλλων λαών (π.χ. μύθοι Αισώπου, ή ινδιάνικο παραδοσιακό παραμύθι ή από τις καταγραφές λαϊκών μύθων του Τολστόι) ή διηγήματα (με σατιρικά στοιχεία).
  - Αποσπάσματα (π.χ. Α. Τσέχωφ), ή νανο-αφηγήματα (Α. Χιόνης, Δ. Μαργριπλής)
  - Τραγούδι «Μπαγάσας» του Ν. Άσιμου.
  - Επιλογή από τραγούδια με θέμα τον έρωτα ή τη φιλία με θετικό περιεχόμενο («Συννεφούλα», «Περιβόλι» του Σαββόπουλου, «Μεγάλος ερωτικός» του Χατζηδάκη κ. ά.).
  - Ντοστογιέφσκι, *Το Υπόγειο ή Έγκλημα και Τιμωρία*.
  - Ακανθοπούλου, Κ. (2009). *Η παιδαγωγική επικοινωνία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού μέσα από τις Διδαχές του*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σ. 187-191.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Bloom, A. [Αντώνιος του Σουρόζ] (2000). *Θέλει τόλμη η προσευχή*. Μτφρ. Δ. Κόκκινος. Αθήνα: Ακρίτας.
2. Bloom, A. Μητρ. Σουρόζ, (1993). *Πορεία και Συνάντηση: Οδοιπορικό στην Ορθόδοξη γνησιότητα*, Αθήνα: Ακρίτας, διατίθεται στο <http://www.imdlibrary.gr/index.php/el/2013-01-14-09-09-13/books/book/72-bloom-anthony-poreia-kai-synantisi/2-books>
3. Ακανθοπούλου, Κ. (2007). *Παιδαγωγική ανάλυση της επι-κοινωνίας του Χριστού*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
4. Γαϊτάνης, Β. (2008). *Από την επικοινωνία στην κοινωνία: Σύγχρονες θεωρίες επικοινωνίας και ορθόδοξος επικοινωνιακή θεολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης.
5. Κουκουνάρας-Λιάγκης, Μ. (2009), *Ο Θεός, ο δικός μου, ο δικός σου: Πολιτισμός, εκπαίδευση, ετερότητα. Έρευνα για τη διαπολιτισμική επικοινωνία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
6. Μυλωνάκου - Κεκέ, Η. (2007). *Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις στην επικοινωνία σχολείου, οικογένειας και κοινότητας*, Αθήνα : Ατραπός.
7. Φάρος, π. Φιλόθεος, (1996) *Ο διάλογος*, Αθήνα: Ακρίτας.

1.4 ΗΘΟΣ (4^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - σκιαγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά του χριστιανικού ήθους (πρόσωπο - αγάπη - ελευθερία), - εξετάζουν τη σύνδεση διδασκαλίας και ήθους στον Χριστιανισμό, - διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ ήθους, ηθικισμού και ηθικολογίας.	<ul style="list-style-type: none"> - Διατύπωση βασικών χαρακτηριστικών του χριστιανικού ήθους. - Σύνδεση διδασκαλίας και ήθους στον Χριστιανισμό. - Σύγκριση ήθους, ηθικισμού και ηθικολογίας.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **διερευνητική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Παρουσιάζοντας:

Ήθος, ηθικισμός, ηθικολογία, ηθική, υποκρισία.

- «Ομαδοσυνεργασία: Ασκήσεις συνάρτησης – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Δίνονται οι ορισμοί των λέξεων «ηθική, ηθικιστής/ηθικίστρια, ηθικολογία, ήθος, υποκριτής-υποκρισία» (π.χ. από το ΛΚΝ Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη, ή από ένα θεολογικό κείμενο, π.χ. Μπέγζος, 1996). Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να συνδέσουν τις λέξεις μεταξύ τους με συναρτήσεις.
- Εναλλακτικά:
«Κείμενο χωρίζεται σε μέρη – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)». Δίνονται οι λέξεις «ηθική, ηθικιστής/ηθικίστρια, ηθικολογία, ήθος, υποκριτής-υποκρισία» και τα χωρία Μτ 7, 21 και Μτ 23, 1-28. Ζητείται από τους μαθητές/τις μαθήτριες να χωρίσουν σε μέρη τα χωρία και να τα αντιστοιχίσουν με τις λέξεις που τους δόθηκαν. [Προαιρετικά: δίνονται και οι ορισμοί των λέξεων από κάποιο λεξικό, ό. π.]

Εφαρμόζοντας:

Ηθικές προκλήσεις του καιρού μας, διάσταση θεωρίας και πράξης. Η χριστιανική διδασκαλία.

- «Μελέτη περίπτωσης – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Δίνεται παράδειγμα (από τον τύπο ή το διαδίκτυο) από την επικαιρότητα σχετικά με τη διάσταση / σχέση θεωρίας και πράξης. Κατόπιν, διαβάζονται πατερικά κείμενα (π.χ. Γρ. Νύσσης) με θέμα τη διάσταση λόγων και έργων. Οι μαθητές/μαθήτριες ερευνούν τα κίνητρα και αναλύουν την πολυπλοκότητα ηθικών ζητημάτων και εξερευνούν τη σχέση κινήτρων και αποτελεσμάτων.
- Εναλλακτικά:
«Ανίχνευση της σκέψης του ρόλου». Διαβάζεται ένα πατερικό κείμενο (π.χ. Μακαρίου του Αιγυπτίου) για τη διάσταση θεωρίας και πράξης και αμέσως μετά προβάλλεται το βίντεο της ActionAid «Ρατσιστική επίθεση σε στάση λεωφορείου

(κοινωνικό πείραμα)» (στο διαδίκτυο). Ο/Η εκπαιδευτικός σταματάει το βίντεο σε διάφορες σκηνές και καλεί τους μαθητές/μαθήτριες να αναλύσουν τις σκέψεις/στάσεις των προσώπων του βίντεο εστιάζοντας στις διαφορετικές ηθικές οπτικές, την ηθική υποκρισία και αναληθσία στη σύγχρονη κοινωνία.

Διερευνώντας:

Σχέση διδασκαλίας (πεποιοτήσεων) και ήθους.

- «Μελέτη περίπτωσης»: Δίνεται ο βίος ενός αγίου/μιας αγίας (π.χ. Λουκά του Ιατρού, Ι. Χρυσοστόμου, Μ. Βασιλείου) και χωρία από την Κ. Δ. (π.χ. από την επί του όρους ομιλία, τον ύμνο της αγάπης και τις επιστολές Ιακώβου και Α΄ Ιωάννου). Οι μαθητές/μαθήτριες επιχειρούν να αντιστοιχίσουν τα χωρία της Κ.Δ. με συγκεκριμένα σημεία του βίου του αγίου/της αγίας.
- Εναλλακτικά:
«Γράφουν αντι-κείμενα». Δίνονται ρητά, γνωμικά, παροιμίες με θέμα την υποκρισία. Οι μαθητές/μαθήτριες προσπαθούν να τα αναδιατυπώσουν με θετική σημασία ως συμβουλές. (Αυτή η δραστηριότητα θα μπορούσε να γίνει και στο εργαστήριο πληροφορικής βάζοντας τους μαθητές/τις μαθήτριες να βρουν οι ίδιοι/ίδιες τα γνωμικά κ.λπ. στον παγκόσμιο ιστό).

Αναπλαισιώνοντας:

Βασικές αρχές του χριστιανικού ήθους (αγάπη - ελευθερία), σύνδεση με τη θεολογική διδασκαλία και με την κοινωνική πραγματικότητα.

- «Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις»: Οι μαθητές/μαθήτριες ερευνούν αγιογραφικά (π.χ. A Κορ 13, 1-13) ή πατερικά (π.χ. Δαμασκηνός, ή ιστορία από το *Λαυσαϊκόν*) και θεολογικά (π.χ. Ζηζιούλας, 1997, Βουλγαράκης, 2004, Στάινχαρτ, 2007) κείμενα με θέμα το χριστιανικό ήθος (αγάπη-ελευθερία) και καλούνται να τις συνδέσουν με το τριαδικό δόγμα και την κοινωνική πραγματικότητα.
- Εναλλακτικά:
«Συμπλήρωση κειμένου»: Δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες το πρώτο μέρος από τον «Ύμνο της αγάπης» (A Κορ 13, 1-8) με κενά, τα οποία επιχειρούν να συμπληρώσουν. Η προσπάθειά τους συγκρίνεται με το πρωτότυπο και αξιολογείται. Ακολουθεί συζήτηση με θέμα: «Οι στίχοι του ύμνου είναι ηθικές εντολές ή δείκτες ελευθερίας;»

Αξιολογώντας:

Κίνητρα και ηθικά διλήμματα και διαμόρφωση προσωπικών στάσεων.

- «Αντιγνώμεις»: Τίθεται κάποιο ηθικό δίλημμα, πραγματικό ή κατασκευασμένο, και ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τη διάσταση λόγων και πράξεων, τη διάκριση ακρίβειας και οικονομίας, την ένταση μεταξύ αγάπης και ελευθερίας, τις προτεραιότητες της χριστιανικής ηθικής, τη διάκριση ήθους και ηθικισμού, τη διάσταση *θέλω* και *μπορώ*.
- Εναλλακτικά:
«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking) – Αντιλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω». Προβάλλεται (ή δίνεται σε φωτοτυπία) μία εικόνα/ένας πίνακας που αποτυπώνει ένα ηθικό δίλημμα (π.χ. «Ladder» του Pawel Kuczynski). Οι μαθητές/μαθήτριες το επεξεργάζονται απαντώντας στις ερωτήσεις του μοτίβου.

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.
  - α) Ψηφιακό Σχολείο / Διαδραστικά Βιβλία Μαθητή:
    1. Γ΄ Λυκείου ΔΕ 1: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4005/> , σ. 13-14.
    2. Γ΄ Λυκείου ΔΕ 4 (Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν*, PG 34, 1018A-1019C): <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4006/> , σ. 31-32.
    3. Γ΄ Λυκείου ΔΕ 6: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4006/> .
  - β) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:
    1. Δραστηριότητα, Θεολογικά ρεύματα κατά των προκαταλήψεων-συμπλήρωση κενών, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4521>.
- Υλικό από την επικαιρότητα, επιλογή από εφημερίδες ή από τη σχολική ζωή ή τη ζωή της τοπικής κοινωνίας.
- Αγιογραφικές περικοπές: Μτ 7, 21. Α Κορ 13, 1-13 (ύμνος της αγάπης). Ιακ 2, 14-18 και Α Ιω (επιλεγμένα αποσπάσματα).
- Θεοδώρου, Ευ. (1982). *Ανθολόγιο Πατερικών Κειμένων*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 124-125 (κείμενο Γρηγορίου Νύσσης), 124-127 (κείμενο Μακαρίου του Αιγυπτίου) (ψηφιοποιημένο από το ΙΕΠ: <http://e-library.iep.edu.gr/iep/collection/browse/index.html?q=%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B9%CE%BF+%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD+%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD+1982>).
- Αποσπάσματα κειμένων από την περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό. Ειδικότερα: Γιανναράς, 2011 (ήθος-ηθικισμός). Ζηζιούλας, 1977 (ελευθερία-αγάπη, πρόσωπο). Βουλγαράκης, 2004 (αγάπη-ελευθερία, τριαδολογία). Στάιναχαρτ, 2007 (διάσταση αγάπης-ελευθερίας).

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Βουλγαράκης, Η. (2004). *Σχεδιάσμα για την Αγάπη*. Αθήνα: Μαΐστρος.
2. Γιανναράς, Χ. (2011). *Ελευθερία του Ήθους*. Αθήνα: Ίκαρος.
3. Ζηζιούλας, Ι. (1977). Από το προσωπίον εις το πρόσωπον: Η συμβολή της πατερικής θεολογίας εις την έννοιαν του προσώπου. Στον συλλ. τόμο *Χαριστήρια εις τιμήν του Μητροπολίτου Χαλκηδόνας Μελίτωνος*. Θεσσαλονίκη: Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, σσ. 287-323.
4. Κορναράκης, Κ. (2012). *Ο άνθρωπος απέναντι στην εικόνα του. Κείμενα Πατερικής Ανθρωπολογίας και Ηθικής*. Αθήνα: Αρμός.
5. Μαντζαρίδης, Γ. Ι. (2009). *Χριστιανική Ηθική Ι*. Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναρά.
6. Μαυρόπουλος, Δ. (2010). Ήθος και Ηθική: Έννοιες ασύμπτωτες. *Σύναξη*, τ.116, σσ. 42-46
7. Μπέγγζος Μ. (1996). *Ψυχολογία της Θρησκείας*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

8. Στάινχαρτ, Ν. (2007). *Το Ημερολόγιο της Ευτυχίας*. Μτφρ. Ν. Κουκοβίνος. Αθήνα: Μαΐστρος.

1.5 ΑΓΙΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - επισημαίνουν την ερμηνεία της αγιότητας και την ποικιλία των χαρακτηριστικών της στη ζωή και στο έργο αγίων της Εκκλησίας. - αναγνωρίζουν όψεις της αγιότητας στην καθημερινότητα. 	<ul style="list-style-type: none"> - Διατύπωση της χριστιανικής ερμηνείας της αγιότητας. - Επισήμανση της ποικιλίας χαρακτηριστικών στοιχείων αγιότητας. - Αναγνώριση όψεων αγιότητας στην καθημερινότητά τους.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Ο ιδανικός άνθρωπος, ο ήρωας, ο άγιος.

- «Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking) – Ακούγοντας πέντε επί δύο (παραλλαγή του δέκα επί δύο)»: Οι μαθητές/μαθήτριες ακούν δύο φορές την «Ωδή στον Καραϊσκάκη» (Δ. Σαββόπουλος). Σε δύο στήλες συμπληρώνουν σε δύο φάσεις: Χαρακτηριστικά του ήρωα / Χαρακτηριστικά του αγίου.
- Εναλλακτικά: «Σύνταξη κειμένου – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν μια αγγελία σε εφημερίδα με τίτλο «Άνθρωπον ζητώ» περιγράφοντας τα στοιχεία του χαρακτήρα που θα ήθελαν να έχει.

Νοηματοδοτώντας:

Χαρακτηριστικά και ποικίλες μορφές αγιότητας.

- «Μελέτη περίπτωσης – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν τον βίο ενός «διαφορετικού» αγίου/μιας «διαφορετικής» αγίας (μάρτυρα, οσίου/οσίας, ποιμένα, ηγέτη, διακόνισσας κ.λπ.). Τους δίνονται ερωτήσεις: Ποιο είναι το βασικό στοιχείο της ζωής του συγκεκριμένου αγίου; Τι σε παραξενεύει περισσότερο; Τι θαυμάζεις περισσότερο; Παρουσίαση στην ολομέλεια.
- Εναλλακτικά: «Κύκλος του κουτσομπολιού»: Διαβάζεται στην ολομέλεια ένα επεισόδιο από τη ζωή του Αγίου Συμεών του διά Χριστόν σαλού (βιβλίο Γ' λυκείου, σ. 53). Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες σχηματίζοντας δύο ομόκεντρους κύκλους. Οι μαθητές/μαθήτριες του εσωτερικού κύκλου μπαίνουν στη θέση του διά Χριστόν σαλού και ακούν ό,τι τους λένε οι μαθητές/μαθήτριες του εξωτερικού

κύκλου. Ο εξωτερικός κύκλος εκφράζει φήμες, γνώμες για το πρόσωπό του. Οι μαθητές/μαθήτριες μιλούν με τη σειρά, ο ένας/μία μετά τον άλλο/άλλη και μετά ταυτόχρονα. Στη συνέχεια, οι ομάδες αλλάζουν θέση και η διαδικασία επαναλαμβάνεται.

Αναλύοντας:

Η αγιότητα στον Χριστιανισμό.

- «Ομαδοσυνεργασία – Πέντε π και ένα γ»: Δίνεται θεολογικό κείμενο όπου αναλύεται το «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» - «Εἷς ἅγιος...» (π.χ. Ζηζιούλας, 2001). Οι μαθητές/μαθήτριες το επεξεργάζονται ομαδοσυνεργατικά ακολουθώντας τις ερωτήσεις του μοτίβου (Ποιο προσφέρεται; Πού γίνεται; Πότε γίνεται; Ποιος λέει τη φράση, ποιος απαντάει και ποιοι είναι οι ἅγιοι; Πώς εξηγείται; Γιατί είναι σημαντικό;).
- Εναλλακτικά:
«Θετικό-Αρνητικό»: Τα παιδιά παίρνουν θέση στην αίθουσα ανάλογα με το πόσο συμφωνούν ή όχι με την πρόταση που παρουσιάζεται. Θα πρέπει να είναι σε θέση να δικαιολογήσουν τη στάση τους. (Π.χ. Η αγιότητα είναι ατομικό κατόρθωμα./ Η ύλη μπορεί να αγιαστεί./ Ἅγιος είναι ο τέλειος ἄνθρωπος, ο αναμάρτητος. /Ἅγιος είναι ο μετανών, κ.ο.κ.). Ο/Η εκπαιδευτικός με ερωτήσεις επιχειρεί με τους μαθητές/ τις μαθήτριες να προσεγγίσει την έννοια προσφέροντας, όταν χρειάζεται, τη νέα γνώση για συζήτηση και περαιτέρω ανάλυση.

Εφαρμόζοντας:

Η αγιότητα στην καθημερινή ζωή.

- «Ομαδοσυνεργασία - Κολλάζ - επιτραπέζιο παιχνίδι (παραλλαγή)»: Διανέμεται σε κάθε ομάδα το ταμπλό από ένα επιτραπέζιο «φιδάκι» (σε φωτοτυπία· υπάρχει στο διαδίκτυο). Στη συνέχεια, μοιράζονται καρτέλες με σκόρπιες αρετές (π.χ. άσκηση, μετάνοια, ακατάκριτο, ελεημοσύνη, κ.ά.) και πάθη (π.χ. κατάκριση, εγωισμός, κ.ά.) ή εναλλακτικά, καλούνται οι μαθητές/μαθήτριες να τα σκεφτούν και να τα σημειώσουν ως εξής: Στο κεφάλι κάθε φιδιού ένα πάθος, στη βάση κάθε σκάλας μία αρετή. Επικουρικά δίνονται καθοδηγητικά ερωτήματα, όπως: Ποια «σκάλα» είναι η μεγαλύτερη; Ποια λίγο μικρότερη; Ποιο «φίδι» είναι το μεγαλύτερο; κ.λπ.
- Εναλλακτικά:
«Έντεχνος συλλογισμός – Artful thinking: Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι». Προβολή βίντεο που ξεναγεί στο εσωτερικό ενός ναού με αγιογραφίες ή ψηφιακής παρουσίασης με εικόνες αγίων ή τρισδιάστατη περιήγηση μέσω διαδικτύου σε ναό. Οι μαθητές/μαθήτριες προσπαθούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις του μοτίβου (Τι βλέπεις - τι σκέφτεσαι γι' αυτό που βλέπεις - τι είναι αυτό που σε κάνει να αναρωτιέσαι;).

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
  - α) Ψηφιακό Σχολείο / Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία:
    1. Α΄ Λυκείου: Εσωτερικό Ιερών Μονών (α) Αγίου Χαραλάμπους και (β) Αγίου Προδρόμου στην Ιερουσαλήμ, <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/896,3327>.
    2. Γ΄ Λυκείου, ΔΕ 6: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4006/>.
  - β) Εκπαιδευτικά λογισμικά ΥΠ.Π.Ε.Θ. και εγκεκριμένα λογισμικά (<http://www.e-lyliko.gr> / Εκπαιδευτικό Υλικό):
    3. «Θρησκευτικά Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου» (2007): Εικονική Περιήγηση σε ναό.
- Εικόνες από ναό με μορφές αγίων σε τοιχογραφία. Εναλλακτικά, σύντομο βίντεο που ξαναγεί στο εσωτερικό ενός ναού με αγιογραφίες ή 3D (π.χ. Αγία Σοφία, Άγιος Νικόλαος Βόλου).
- Υλικό με εικόνες, βίους και λόγια αγίων, π.χ. Νεκτάριος, Πορφύριος, Παΐσιος, Αρσένιος ο Καππαδόκης, Νικόλαος Πλανάς Μ. Κωνσταντίνος, Ιωάννης Χρυσόστομος, Φιλοθέη, Δημήτριος, Μαρία Αιγυπτία, Νίνα, Φώτιος, Διονύσιος, Κοσμάς Αιτωλός, Μάξιμος Γραικός, Ιωάννης Κροστάνδης, Νικόλαος ο Σαλός, Αγία Σοφία της Κλεισούρας, Φραγκίσκος της Ασσίζης, Ολυμπιάδα, Μωυσής ο Αιθίοπας, Γερμανός της Αλάσκας, Ιάκωβος ο ασκητής, κ. ά.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

Ο καθηγητής μπορεί να ανατρέξει για την έννοια της αγιότητας και για ειδικότερο αγιολογικό υλικό στο σύνολο έργου των: Πάσχου, Πασχαλίδη, Υφαντή, Στανιλοάε.

Επιπλέον:

1. Bloom, A. Μητρ. Σουρόζ (2011). *Προσευχή και αγιότητα*, Αθήνα : Εν πλω.
2. Brown, P. (2000). *Η κοινωνία και το Άγιο στην ύστερη αρχαιότητα*. Μτφρ. Α. Παπαθανασοπούλου. Αθήνα: Άρτος Ζωής.
3. Κορναράκης, Ι., *Ψυχοδυναμικά δρώμενα στην πορεία της αγιότητας*, Αθήνα : Τήνος.
4. Μακάριος Σιμωνοπετρίτης (2004 κ.ε.). *Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, τόμ. Α΄-ΙΑ΄, Αθήνα: Ίνδικτος.
5. Μαρτζούχος, π. Θ. *Τι είναι η αγιότητα*, διατίθεται στο http://agiamarinailision.gr/content/Keimena_Omilies/Agiothta.pdf
6. Μωυσής, Μοναχός (2010). *Η αγιότητα είναι κατορθωτή σήμερα;*, Αθήνα : Τήνος.
7. Νικολόπουλος, Π. (1997). *Άσκηση και αγιότητα στο γάμο*, Αθήνα : Αρμός.
8. *Ο Άγιος Συμεών ο δια Χριστόν Σαλός*, Θεσσαλονίκη: Το περιβόλι της Παναγίας.
9. Συλλογ. (2001). *Αγιότητα. Ένα Λησμονημένο Όραμα*, Αθήνα: Ακρίτας (περιέχεται άρθρο του μητρ. Περγάμου Ι. Ζηζιούλα).
10. Υφαντής, Π. (2009). *Η αγιότητα του μαρτυρίου και η μαρτυρία της αγιότητας : Θεολογικά μελετήματα*, Θεσσαλονίκη : Πουρναράς.